

Nederlands Bijbelstudie Circulaire

12e jaargang nummer 2

augustus 2002

De Wording van Genesis

door P. J. Wiseman (1936)

Genesis werd oorspronkelijk geschreven op kleitabletten. En wel door de aartsvaders, die rechtstreeks bij de vermelde gebeurtenissen waren betrokken en wier namen duidelijk zijn vermeld. Mozes, die het boek in de ons bekende vorm samenstelde en uitgaf, wijst ons bovendien duidelijk de bron van zijn informatie aan.

De sleutel, waardoor de literaire compositie van Genesis zichtbaar wordt, ligt in het juiste verstaan van de zinsnede "Dit is het geslachtsregister van....." Bij het juiste gebruik van deze sleutel zal men ontdekken, dat alle literaire moeilijkheden worden opgelost.

Alle geleerden schijnen het eens te zijn, dat deze zin van het grootste belang is voor de inleidingsvraagstukken van Genesis. Zo zegt Dr. Driver bijvoorbeeld: De vertaling van Genesis is gevat in een raamwerk of schema, dat wordt gekenmerkt door de herhaald voorkomende formule: "Dit is het geslacht van....." Dit is het raam, waarin het gehele verhaal zoals wij het nu kennen, is ingevoegd."

Professor Ryle deelt mee, dat het gebruik van deze zin "de verschillende stadia in de loop van het verhaal markeert". Commentatoren van alle richtingen, zoals Spurrel, Lenormant, Skinner, Carpenter, Harford en Battersby, Bullinger, Lange, Keil, Wright e.a., verdelen het boek in stukken, die met deze zinsnede beginnen.

In totaal wordt deze zinsnede elf maal in Genesis aangetroffen. En aan de belangrijkheid ervan hoeven we niet te twifelen, want de vertalers van de Septuaginta beschouwden het dermate belangrijk, dat zij het gehele boek de naam gaven van "Genesis", wat het Griekse equivalent is van het Hebreeuwse woord "geslacht(en)".

We treffen deze zinsnede in het hebreuws aan op de volgende plaatsen:

Gen. 2:4 "Dit zijn de geboorten des hemels en der aarde als zij geschapen werden."

Gen. 5:1 "Dit is het boek van Adams geslacht."

Gen. 6:9 "Dit zijn de geboorten van Noach."

Gen. 10:1 "Dit nu zijn de geboorten van Noachs zonen: Sem, Cham en Japhet."

Gen. 11:10 "Deze zijn de geboorten van Sem."

Gen. 11:27 "En deze zijn de geboorten van Terah."

Gen. 25:12 "Dit nu zijn de geboorten van Ismaël."

Gen. 25:19 "Dit nu zijn de geboorten van Izak."

Gen. 36:1 "Dit nu zijn de geboorten van Ezau."

Gen. 36:9 "Dit nu zijn de geboorten van Ezau."

Gen. 37:2 "Dit nu zijn Jakobs geschiedenissen."

Hoewel geleerden van allerlei richting het eens waren, dat deze zinsnede een zeer belangrijke is, schijnen zij toch de eigenlijke betekenis van deze zin te hebben misverstaan.

De reden hiervoor lag voor de hand, daar vele gedeelten van Genesis, waarin deze zinsnede voorkomt, beginnen met een geslachtsregister of met een lijst, die de zuiverheid van de afstamming moet aantonen. Dit leidde er toe, dat men "Dit is het geslacht

(geschiedenis, geboorten) van...." in verband ging brengen met de daaropvolgende genealogische lijst, ja deze als een inleiding daarop beschouwde.

Zo schrijft Dr. Driver: "Deze zin behoort naar zijn wezen tot de geslachtsregisters; en wil tegelijk zeggen, dat de persoon aan wiens naam deze voorafgaat, van voldoende belang is om een onderbreking in de geslachtslijsten aan te brengen, en dat hij en zijn nakomelingen het onderwerp zullen zijn van het gedeelte wat nu gaat volgen, totdat een naam bereikt wordt, die belangrijk genoeg is om het begin van een nieuw gedeelte te vormen."

Deze bewering is echter geheel in strijd met de feiten. De belangrijkste persoon in Genesis is immers Abraham. Indien de bewering van Driver waar zou zijn, dan zou hij meer dan wie ook in aanmerking zijn gekomen om in een desbetreffende zin te worden genoemd. Nu echter blijkt, dat wel minder belangrijke personen genoemd worden, maar dat een zin als: "Dit zijn de nakomelingen (het geslacht) van Abraham" ontbreekt.

Ook is het niet juist te zeggen, dat deze zinsnede altijd deel uitmaakt van een geslachtsregister. In bepaalde gevallen volgt er zelfs niet eens een geslachtsregister. In feite is het zó, dat het grootste deel van de geschiedenis van de genoemde persoon geschreven is vóór de desbetreffende zinsnede en zeker niet daarna.

Wanneer wij bijvoorbeeld de zinsnede: "Dit is het geslachtsregister van Adam" hebben gelezen, dan horen we daarna niets meer over Adam, behalve hoe oud hij werd en dat hij stierf. Het gedeelte dat volgt op de zin: "Dit is de geschiedenis van Izak" vermeldt nauwelijks iets over Izak, maar wel over Jakob en Ezau. En na de zinsnede "Dit is de geschiedenis van Jakob" lezen we hoofdzakelijk de geschiedenis van Jozef; een merkwaardigheid, die vele commentatoren in verlegenheid heeft gebracht.

Het is onzes inziens dan ook wel duidelijk, dat deze zinsnede niet een inleidende zin of een voorwoord is bij de geschiedenis van een bepaalde persoon, zoals men veelal heeft gemeend.

Hieruit volgt, dat het van groot belang is de juiste betekenis van deze zinsnede vast te stellen. In de verschillende vertalingen lezen we nu eens het woord "geschiedenis", dan weer het woord "geboorten" of "nakomelingen", alsook "geslachtsregister".

In het Hebreeuws treffen we hier steeds hetzelfde woord aan, namelijk "toledoth".

Over de betekenis van dit woord behoeven wij niet in twijfel te verkeren, want Gesenius, de pionier van het Hebreeuws, geeft in zijn woordenboek (Hebräisches und Aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament) de volgende betekenissen weer: 1. Geslachten, nakomelingen; 2. Geslachtslijst, of ruimer: geschiedenis van een

geslacht." En niet alleen hij, maar alle bekende hebraïci geven deze vertalingen. Zo bijvoorbeeld Buhl: "Wordingsgeschiedenis"; Böttcher: "Geschiedenis". Havernick zegt: "Toledoth betekent oorsprongsgeschiedenis"; Fuerst geeft de volgende betekenissen weer: "Generatie", "Schepping", meestal: "Geschiedenis", "Geschiedenis van het ontstaan of van de ontwikkeling van iets"; Roberts: "Dit is de geschiedenis"; Kalisch: "Begin"; Ewald: "Oorsprong"; Rashi: "Voortbrengselen"; Dillmann: "Het voortgebrachte"; Ryle: "Geschiedenis".

Tot op heden gebruiken de rabbijnen van het nabije Oosten, het woord toledoth als vertaling van het woord geschiedenis. De Hebreeuwse verzameling van Joodse tradities over het leven van Jezus heet "Toledoth Jeshu" en wordt door de Joden altijd vertaald met "Geschiedenis van Jezus".

Ook Driver zelf kent deze betekenis van het woord toledoth, want in zijn commentaar op Gen. 25:19 schrijft hij: "Het geslacht van Izak is volgens het door de redactor gevolgde principe de geschiedenis van Izak en zijn nakomelingen." En bij hoofdstuk 37:1 noemt hij de desbetreffende zinsnede "De priesterlijke inleiding tot de geschiedenis van Jakob."

Uit het bovenstaande mag genoegzaam blijken, dat het bij dit woord gaat om "geschiedenis", meestal om familiegeschiedenis en de oorsprong daarvan.

De beste vertaling van de zin lijkt ons daarom: "Dit is de (ontstaans)geschiedenis van.....", of "Dit is het begin van....."

Het is alleszins duidelijk dat deze in Genesis gebruikte formule van nature betrekking heeft op het begin van een familiegeschiedenis en dus achteruit wijst en niet vooruit op de latere ontwikkeling van het nageslacht.

Dit wordt nog duidelijker wanneer we een vergelijking maken met Mat. 1:1, de enige plaats in het Nieuwe Testament, waar deze zinsnede wordt gebruikt. Daar lezen wij: "Dit is het geslachtsregister van Jezus Christus" (Letterlijk: Dit is het boek van de genesis van..... en dan volgt het geslachtsregister).

Hier betekent het zeker niet een rij van nakomelingen, maar wil het het geslacht aanwijzen, waaruit de Christus werd geboren. Daarom ook het woord genesis, dat wij kunnen vertalen met "ontstaan", "wording", "oorsprong" of "geboorte". De lijst die in Mattheüs 1 volgt, wil de "wordingsgeschiedenis", de "afkomst" van de Christus verhalen, en heeft niets te zeggen over nakomelingen. Wanneer wij dan ook in Genesis 5:1 lezen: Dit is het geslachtsregister van Adam (Septuaginta: boek van de genesis van Adam), dan hebben wij hier te doen met het slotwoord van een reeds geschreven bericht over Adam en niet met de inleiding van het volgende gedeelte.

De zinsnede treffen we het eerst aan in Gen. 2:4: "Dit zijn de geboorten (geschiedenis) des hemels en der aarde, als zij geschapen werden".

Het is de enige plaats waarbij vele onderzoekers de zin zo verklaren, dat hij slaat op het voorafgaande bericht over de schepping. Men heeft dit gedaan, omdat deze zinsnede slechts als afsluitende samenvatting zinvol was en niet geschikt om het volgende gedeelte in te leiden.

Had men nu maar gezien, dat deze zinsnede stéeds een afsluiting vormt, dan was de literaire opbouw van Genesis voor hen geen probleem meer geweest.

Met aan te nemen, dat deze zinsnede in Genesis 2:4 een afsluiting was, terwijl die elders het begin van een gedeelte zou zijn, hebben de uitleggers het zichzelf nogal moeilijk gemaakt, want men wilde persé vasthouden, dat deze zin een inleidingsformule zou zijn. Daarom gaan sommigen zelfs zo ver, dat zij de plaats van deze zin in het verband van de tekst willen veranderen.

Zo schrijft Spurrell in zijn commentaar op Genesis: "In dit hoofdstuk volgt een geschiedenis over de wording van hemel en aarde; daarom nemen Schrader en anderen aan, dat dit halve vers (2:4a) eigenlijk aan hoofdstuk 1:1 vooraf moet gaan en dat de huidige plaats is te danken aan de samensteller van het boek, die de zin hier plaatste om een overgang te heb-

ben naar 2:4b en volgende verzen. En Carpentier en Harford-Battersby schrijven naar aanleiding van deze formule, dat "deze niet past bij het verhaal, dat volgt in 2:4b". Ook zij zeggen dat het beter is de zin te verplaatsen naar 1:1.

Dezelfde redenering volgend gaat Moffat in zijn bijbelvertaling zo ver dat hij deze zinsnede uit 2:4 verwijderd en plaatst aan het begin van hoofdstuk 1.

Er is echter in de handschriften van het Oude Testament niets te vinden, wat de handelwijze van deze geleerden zou rechtvaardigen; slechts een algemeen verbreide verkeerde opvatting hebben zij overgenomen en achten het daarom noodzakelijk de tekst geweld aan te doen door deze zin van het einde van een gedeelte naar het begin ervan te verplaatsen, omdat het in hun ogen duidelijk is (maar waarom alleen hier?) dat deze alleen maar kan slaan op wat voorafgaat, namelijk het verslag van de schepping in 1:1 - 2:4.

Bij Ellicott, een tegenstander van de kritische richting en streng conservatief, lezen wij bij Numeri 3:1 ("Dit nu zijn de geboorten van Aäron en Mozes"): "Het woord nakomelingen (geboorten) betekent hier evenals in Genesis: Geschiedenis."

Maar daarna vervalt de schrijver weer in de gewone fout om deze geschiedenis als geschiedenis van de nakomelingen te beschouwen, waarbij

hij dan in een lange en spitsvondige uitweiding tracht te verklaren, waarom hier niets over de zonen van Mozes te lezen staat.

Bij een juiste uitleg van de zin zou het duidelijk zijn geweest, dat die betrekking had op het voorgaande, dat over of door Mozes en Aäron was geschreven en dat deze geen betrekking had op wat volgde.

Slechts op twee plaatsen in Genesis volgt een geslachtslijst op deze zinsnede, en beide lijsten zijn ook volledig zonder deze zinsnede. De zin behoeft dan ook helemaal niet met een geslachtsregister te worden verbonden, hoewel bijna altijd een lijst van directe nakomelingen zowel vóór als ná de zin te vinden is. Maar: "Dit is de geschiedenis van hemel en aarde" (Gen.2:4a) heeft toch klaarblijkelijk niets met de geschiedenis van een nageslacht te maken en ook de twee zinnen in Gen. 37:2 ("Dit zijn Jakobs geschiedenissen. Jozef, zijnde een zoon van zeventien jaren, weidde de kudde met zijn broeders.") hebben geen enkele relatie. "Dit is de geschiedenis van Jakob" beëindigt het ene gedeelte van de geschiedenis; terwijl "Jozef, zeventien jaar oud....." het begin is van een ander gedeelte.

In Oud-Babylonië waren de meest waardevolle tabletten die, welke mededelingen over de voorvaderen bevatten, en de meest geschikte plaats voor een geslachtslijst was dan aan het begin van zulk een tablet.

Dat het gewoon was om een geslachtsregister te geven aan het begin, blijkt ook wel uit het begin van Exodus en de boeken Kronieken. Als men dit heeft gezien vallen de vele moeilijkheden, die men zich anders moet getroosten om te verklaren waarom zo vaak een

geslachtsregister na deze zinsnede ontbreekt, weg.

Als voorbeeld van de moeilijkheden, waarin men zich dan begeeft, citeren wij uit "Analysis and Critical Interpretation of the Hebrew Text" van Willi-

Babylonisch kleitablet met colophon.

am Paul het volgende over Genesis 6:9: "Dit is de weergave van de geschiedenis van Noach, want zo geven Rosenmuller, Gesenius en Lee "toledoth" hier en in Genesis 2:4 weer".

Maar omdat William Paul zich dan verder houdt aan de gangbare opvatting, dat er een geslachtslijst moet volgen, kan hij niet anders constateren dan: "We vinden hier niets over Noachs stamboom; slechts zijn drie zonen worden genoemd, die ons echter reeds uit het voorafgaande bekend zijn."

Dit alles maakt het toch wel duidelijk, dat de betreffende zinsnede niet een inleiding is van een geslachtsregister maar het einde vormt van zulk een register of van een vertelling. En dit wordt ondersteund door vele kleitabletten.

De echtheid van de verhalen in Genesis en de ongeschonden toestand, waarin zij zijn overgeleverd, wordt gewaarborgd door deze overeenkomst met de heersende literaire methoden van de oudheid, waarin we weinig of niets van een voorwoord vinden, maar wel zeer dikwijls een zeer formeel slot.

In tegenstelling met het zeer eenvoudige begin sluit het boek Leviticus als volgt: "Dit zijn de geboden, die de Heere Mozes gegeven heeft voor de Israëlieten op de berg Sinai." En de laatste regel van Numeri luidt: "Dit zijn de geboden en verordeningen, die de Heere door de dienst van Mozes aan

de Israëlieten geboden heeft in de velden van Moab bij de Jordaan tegenover Jericho."

Buiten de Schrift vinden wij hetzelfde, zo bijvoorbeeld in het wetboek van Hammurabi. Ook hier is het slot langer en formeler dan het begin. Eerst aan het einde vernemen wij van wie deze wettencode stamt. "De rechtvaardige wetten die Hammurabi de wijze koning vaststelde..... mijn belangrijke woorden heb ik op mijn zuil geschreven."

Wij hebben hier te maken met een oude literaire vorm die ook in Genesis zijn neerslag heeft gevonden. Maar omdat de uitleggers tot nu toe aannamen, dat de zinsnede steeds betrekking had op het begin van een gedeelte, bleef het probleem van de compositie van Genesis onopgelost; men had de sleutel wel in handen, maar deze paste niet in het slot; de sleutel moest worden omgekeerd. Daarom kon men wel veel over de "toledoth-zinnen" discussiëren, zoals Professor Skinner in 1929 opmerkte, maar men kwam niet tot een oplossing van het vraagstuk.

We noemen een ander belangrijk punt dat verband houdt met het gebruik van deze zinsnede. In Gen. 5:1 lezen wij letterlijk: "Dit is het boek van het geslacht, de afkomst, van Adam."

Het woord "sepher", dat hier met boek is vertaald, betekent "geschreven verhaal", of zoals Delitzsch het weergeeft,

"wat geschreven is", "het geschrevene." In de Septuaginta wordt Gen. 2:4a weergegeven met: "Dit is het boek van de geboorte van hemel en aarde".

De "boeken" uit die tijd waren kleitabletten, het woord betekent eenvoudig "geschrift", "schriftelijke optekening" (Gesenius).

De oudste verhalen van Genesis maken er dus aanspraak op, reeds in zeer vroege tijd schriftelijk te zijn gefixeerd en niet, zoals men algemeen dacht, door mondelinge overlevering tot op Mozes te zijn gekomen. Natuurlijk weten wij niet wie het tablet met het scheppingsverhaal neerschreef; maar er behoeft niet de minste twijfel aan te bestaan, dat reeds lang voordat Abraham Ur der Chaldeeën verliet, alles wat maar vermeldenswaard was op kleitabletten werd geschreven. Evenzo werden de tien geboden op tabletten geschreven.

Tenslotte moet nog worden vermeld, dat met degene die genoemd wordt in de zinsnede "Dit is de geschiedenis van....." eerder de bezitter of de schrijver van het tablet wordt aangeduid, dan de persoon wiens geschiedenis in het voorgaande wordt beschreven.

"Dit is de geschiedenis van Noach" betekent niet zonder meer "Dit is de geschiedenis van Noach", maar kan ook - en zelfs eerder - betekenen "Dit is de geschiedenis uit het bezit van

Noach" of "de geschiedenis die Noach heeft geschreven."

Wanneer wij in Gen. 11:27 lezen "Dit zijn de nakomelingen" (of: dit is de geschiedenis) van Terah", dan lezen wij van Terah alleen maar dat hij de zoon van Nahor was. Volgens gelijklopende teksten op Babylonische tabletten, betekent deze zinsnede dan eerder dat Terah de schrijver of eigenaar is van de lijst van voorouders, die we aantreffen in de verzen 10-27.

Zoals reeds eerder gezegd, vinden wij nergens de zinsnede "Dit is de geschiedenis van Abraham", en toch wordt zeer veel over hem meegedeeld. Daartegenover echter lezen wij nu, dat Izak en Ismaël tabletten hadden of geschreven hebben, die over Abraham handelden.

Het behoort tot de literaire gewoonten van die dagen, om de naam van de schrijver of de bezitter aan het einde van een tablet te vermelden. De zinsnede: "Dit is de geschiedenis (het geslacht, de nakomelingen) van....." is dan hoogstwaarschijnlijk door Mozes, de samensteller, letterlijk overgenomen. Daar de zin zowel de schrijver als de bezitter van een tablet kan aanduiden, zijn we dus niet gebonden aan de voorstelling, dat de in deze zinnen genoemde personen eigenhandig het vermelde hebben opgetekend; het is zeer wel mogelijk - en zelfs waarschijnlijker - dat zij zich bedienden van een schrijver.

Wij hebben bij deze zinsnede dus op drie belangrijke dingen te letten:

1. Zij vormt de slotopmerking van een gedeelte en wijst terug op het voorafgaande stuk.
2. De oude verhalen maken er zelf aanspraak op, reeds in zeer vroege tijd te zijn neergeschreven.
3. De naam, in de zinsnede vermeld, duidt de schrijver of de bezitter van het tablet aan.

Op grond hiervan moeten wij vaststellen dat het boek Genesis is samengesteld uit een reeks kleitabletten die het eigendom waren van de genoemde personen en die allen in het bezit kwamen van Mozes, die het boek samenstelde in de vorm zoals wij het nu kennen.

Wij geven hieronder een overzicht van de tablettenserie:

1. Gen. 1:1 - 2:4b "Dit zijn de gebornten des hemels en der aarde als zij geschapen werden."
2. Gen. 2:4b - 5:1b "Dit is het boek van Adams geslacht."
3. Gen. 5:3 - 6:9b "Dit zijn de gebornten van Noach."
4. Gen. 6:9b - 10:2 "Dit nu zijn de gebornten van Noachs zonen: Sem, Cham en Japhet."

5. Gen. 10:1b - 11:10b "Deze zijn de gebornten van Sem."

6. Gen. 11:10b - 11:27b "Deze zijn de gebornten van Terah."

7 en 8. Gen. 11:27b - 25:19b "Dit zijn de gebornten van Ismaël (25:12) en Izak (25:19)."

9 - 11. Gen. 15:19b - 37:2a "Dit zijn de geschiedenissen van Ezau (26:1, 9) en Jakob (37:2)"

Op deze wijze duidde Mozes expliciet zijn informatiebronnen aan en noemde hij de personen die oorspronkelijk de tabletten bezaten.

Hoe verrassend deze vaststelling ook schijnen mag, een vergelijking met de archeologische vondsten dwingt tot een dergelijke conclusie, die niet steunt op een willekeurig verdeelde tekst, maar op een indeling, die - en dit wordt door ieder toegegeven - het natuurlijke raam vormt van het boek.

Dat deze indeling inderdaad niet op willekeur berust, wordt nog door het volgende gesteund:

1. In geen enkel geval wordt iets bericht wat de genoemde personen niet, óf uit eigen ervaring óf door absoluut betrouwbare gegevens uit de eerste hand, zelf hadden kunnen schrijven.
2. Het is veelbetekend, dat de verhalen in de bovengenoemde gedeelten genoemd állen eindigen vóór de dood

van de genoemde personen. In de meeste gevallen omvat het verhaal het leven van genoemde persoon tot kort vóór het einde of tot aan de datum, waarop het tablet werd vervaardigd.

Wat de bevestiging van het eerste punt betreft, kan worden aangetoond, dat alle verhalen het kenmerk dragen geschreven te zijn door mensen, die persoonlijk bekend waren met de vermelde gebeurtenissen. Deze waardevolle persoonlijke geschiedenissen leefden niet slechts voort via de mondelinge overlevering. De schrijfkunst was in die tijd immers wijd verbreid. En weinig is van meer belang om schriftelijk te worden vastgelegd dan de gebeurtenissen, verhaald in de eerste hoofdstukken van Genesis.

Wij weten voorts, dat men in de oudheid bijzonder belang stelde in de berichten die ons in het eerste gedeelte van Genesis worden meegedeeld: de verhalen over schepping en zondvloed, en dat deze herhaaldelijk schriftelijk werden vastgelegd.

Zo zijn bijvoorbeeld te Kalneh, genoemd in Genesis 10, meer dan 4000 jaar oude tabletten gevonden, die handelen over de schepping en de zondvloed. Vergeleken met de verhalen uit Genesis is de inhoud van deze tabletten grotesk; maar zij zijn reeds zeshonderd jaar vóór de geboorte van Mozes opgeschreven, of beter afgeschreven van tabletten die reeds vele eeuwen eerder waren geschreven.

Wat het tweede punt betreft, dat elk gedeelte eindigt vóór de dood van de in de slotformule genoemde persoon, het volgende:

Er worden in de boven gegeven indeling negen personen genoemd. Het eerste tablet vermeldt geen naam, we lezen alleen maar: "Dit is de geschiedenis van hemel en aarde....." De andere tabletten eindigen allen vóór de dood van de genoemde personen, zoals uit het volgende overzicht blijkt.

Tablet II (2:5 tot 5:2). Aan het einde van het bericht worden genoemd: Jabal, de vader van hen, die in tenten en bij de kudde wonen; Jubal, de vader van allen, die citer en fluit bespelen, en Tubal-Kain, de vader van de smeden, allen, die koper en ijzer bewerken, en Natima, de zuster van Tubal-Kain. Deze waren de achtste generatie na Adam, en een chronologische vergelijking in Genesis 5 leert ons dat deze generatie kort vóór Adam's dood leefde.

Tablet III (5:3 tot 6:9a). De stamtafel van Noach eindigt met de geboorte van zijn drie zonen. Deze tafel wordt gevolgd door een bericht over de verdorvenheid van de mens, die de oorzaak was van de zondvloed, die kwam toen Noach reeds een oud man was. Hij zou de geschiedenis van de zondvloed hebben kunnen schrijven, maar deze komt voor op de tabletten met "de geschiedenis van de zonen van Noach".

Tablet IV (6:9b tot 10:1). Bevat het verhaal van de vloed en de dood van Noach. Hoe lang Cham en Japhet na Noachs dood leefden weten we niet, maar wel dat Sem hem honderdvijftig jaar overleefde. Zo is er niets in dit gedeelte, dat niet door de zonen van Noach zou kunnen zijn geschreven. Tablettenserie V (10:2 tot 11:10). Hierin schrijft Sem over het ontstaan en de stamformatie van de vijfde generatie na hem. Wij weten, dat hij de laatste generatie in dit tablet genoemd, de zonen van Joktan, overleefde.

Tablet VI (11:10 tot 27). Het geslachtsregister van Terah vermeldt de dood van zijn vader Nahor. Terah zelf leefde tot zijn zoon Abraham vijfenzeventig jaar was. Indien Terah elf jaar langer had geleefd, zou hij in staat zijn geweest om de geboorte van Ismaël te vermelden, en indien vijftwintig jaar langer had hij kunnen schrijven: "En Abraham gewon Izak." Maar nu eindigt de geschiedenis van dit tablet kort vóór de dood van Terah. Indien de slotwoorden "en Terah leefde zeventig jaar" betrekking hebben op de datum van de te boekstelling, dan moet dit volgens de Samaritaanse Code gebeurd zijn een jaar ná de laatste daarin genoemde datum, d.w.z. één jaar na de dood van Nahor.

De tablettenseries VII en VIII (11:27 tot 25:19) werden geschreven door de beide broers Ismaël en Izak. De laatst er in genoemde datum (25:1 tot 4) heeft betrekking op de geboor-

te van Abrahams achterkleinkinderen en hun stamvorming. Ismaël stierf achtenveertig en Izak honderdvijftig jaar na Abraham. Vrij spoedig na de dood van Sara huwde Abraham met Ketura, ongeveer achtendertig jaar vóór zijn dood. Deze achtendertig jaar gevoegd bij de honderdenvijf jaar die Izak Abraham overleefde geeft een periode die lang genoeg is om de achterkleinkinderen van Abraham uit zijn huwelijk met Ketura tijdens Izaks leven geboren te doen worden. De geschiedenis, op deze tabletten vermeld, eindigt dus kort vóór de dood van Izak, wiens naam in het slot wordt genoemd en die, aangezien hij Ismaël zevenenvijftig jaar overleefde, over diens dood berichten kon.

De tablettenseries IX, X en XI (25:20 tot 37:2) tenslotte, bevatten de tabletten van Ezau en Jakob, waarbij Jakob de centrale figuur in het verhaal is, terwijl de laatste datum, die wordt genoemd, de dood van Izak is.

Onmiddellijk vóór de slotformule lezen we: "Jakob echter woonde in het land der vreemdelingschappen van zijn vader, in het land Kanaän." Deze zin scheen zo geïsoleerd, dat velen meenden dat hij weinig met de context uitstaande had. Maar juist dit vers geeft uitsluitel waar en wanneer deze tabletten werden geschreven.

Jakob immers bleef niet in Kanaän wonen, maar vertrok naar Egypte. Nu geeft deze zin aan, waar hij woon-

de toen hij zijn verhaal afsloot. Immers, hoewel hij ons vertelt over de dood van Izak, maakt hij geen melding van de verkoop van Jozef door zijn broeders, een feit, dat plaats had elf jaar voor Izaks dood, noch vertelt hij iets over de dromenuitleg van Jozef of iets anders, dat in Egypte gebeurde.

Totdat Jakob naar Egypte ging (tien jaar nadat hij zijn vader begraven had) kon hij niets weten van dit alles. Zo sluit het verhaal van Jakob precies tijdens de periode, vermeld in Gen. 37:1. Hij was naar het Zuiderland, Hebron (waar zijn vader woonde) teruggekeerd, tien jaar vóór de dood van Izak en hij vermeldt Izaks dood; en binnen tien jaar hierna verhuist Jakob naar Egypte.

Zo vermeldt dit tot nu toe duistere vers van hoofdstuk 37 duidelijk, niet slechts dat Jakob deze tabletten schreef, maar ook waar en wanneer hij ze schreef (of liet schrijven).

Het kan niet maar toeval zijn, dat elk tablet of serie tabletten slechts dat bevat wat de persoon, die in de slotzin wordt genoemd, uit eigen kennis zou kunnen hebben opschrijven. Een ieder die - zelfs honderd jaar later - na deze patriarchen zou hebben geschreven, zou dat geheel anders hebben gedaan. Het is daarom overduidelijk, dat de belangrijke zinsnede "Dit is de geschiedenis van....", die door bijna iedereen als het raam van Genesis wordt beschouwd, consequent is gebruikt.

Als algemene bijbelse regel neemt men aan, dat het eerste gebruik van een woord of formule beslissend is voor het verdere gebruik daarvan.

Wat deze zinsnede betekent in Genesis 2:4a, daarover is iedereen het eens; en zoals we nu gezien hebben is er geen enkele reden, om deze zelfde formule in ditzelfde boek een andere betekenis te geven dan in 2:4a.

Hierdoor worden we tevens verlost van de vele veronderstellingen, die op dit terrein zijn ontwikkeld, want we bezitten nu de overlevering van de personen, wier namen aan het einde van ieder gedeelte als schrijvers of bezitters van de tabletten worden genoemd.

Ieder gedeelte van Genesis bevat aanwijzingen dat Mozes het boek in zijn huidige vorm samenstelde uit documenten, die reeds vele jaren en eeuwen vroeger waren geschreven. Wij noemen de volgende:

1. In de eerste elf hoofdstukken komen Babylonische woorden voor.
2. In de laatste veertien hoofdstukken treffen we Egyptische woorden aan.
3. Er worden steden genoemd, die ten tijde van Mozes niet meer bestonden, of waarvan de oude naam zo onbekend was geworden, dat Mozes hun nieuwe naam moest toevoegen, om aan zijn tijdgenoten duidelijk te maken welke plaats werd bedoeld.

4. De verhalen tonen een grote bekendheid met de omstandigheden en de details van de verhaalde gebeurtenis en kunnen daarom slechts zijn geschreven door personen die het verhaal van zeer nabij meemaakten.

5. Duidelijke aanwijzingen, dat de verhalen oorspronkelijk in zeer archaisch schrift op kleitabletten werden geschreven.

De eerste hoofdstukken van Genesis bevatten Babylonische woorden.

Het is niet toevallig dat de schriftkritiek dikwijls heeft beweerd, dat deze hoofdstukken een Babylonische geest ademen, en dat de oorsprong van deze verhalen in Babylonië moet worden gezocht. Hiertegen is niets in te brengen, het is slechts een sterk getuigenis voor de vroege schriftelijke fixatie.

Maar wat te zeggen van het feit, dat deze Babylonische woorden slechts in de eerste hoofdstukken van Genesis worden gevonden en niet in de rest van het boek noch in de verdere Pentateuch?

Het is toch onmogelijk aan te nemen, dat zij in deze hoofdstukken kwamen ten tijde van de ballingschap; waarom dan ook niet in de andere hoofdstukken? Zelfs vele critici nemen voor het ontstaan van deze hoofdstukken een veel vroegere tijd aan.

Wanneer het verhaal het punt bereikt, waarop Jozef in Egypte komt, verandert het beeld geheel en treffen

we voortdurend Egyptische namen en uitdrukkingen aan zoals "Potifar, de overste der trawanten" (37:36), "Zafnath Paäneah en Asnath" (41:45). "Zafnath Paäneah" is een Egyptische uitdrukking, die betekent: Hij, die het leven voedt.

Het is de bijzondere verdienste van Dr. Yahuda deze verschillen duidelijk in het licht te hebben gesteld. Van het eenvoudige landleven van de aartsvaders in Palestina worden wij verplaatst in de sfeer en de gebruiken van het Egyptische hof. Wij horen op welke wijze het land aan de priesters was toebedeeld (47:22); dat Jozef een gouden keten om de hals droeg, dat men voor zijn wagen lopers liet uitgaan, die tot eerbetoon opriepen voor de hoogste rijksbeambte (41:43). Toen Jozefs broeders naar Egypte kwamen, at hij niet met hen; "want de Egyptenaars mogen geen brood eten met de Hebreëen, dewijl zulks de Egyptenaren een gruwel is" (43:32). Een opmerking die alleen maar in de tijd van Mozes kan zijn neergeschreven. Tenslotte wordt ons verteld, hoe de lichamen van Jakob en Jozef, zoals in Egypte gebruikelijk, werden gebalsemd en hoe deze bewerking veertien dagen duurde. Degene die deze hoofdstukken schreef, was ten nauwste vertrouwd met het Egyptische leven en denken.

Buiten de vijf hierboven genoemde punten, is ook Gen. 10:19 uitermate belangrijk. Wij lezen daar: "En de landpale der Kanaänieten was van

Sidon, daar gij gaat naar Gerar tot Gaza toe; daar gij gaat naar Sodom en Gomorra, en Adama en Zeboim, tot Lasa toe."

Deze zin, waarin Sodom en Gomorra worden genoemd, moet dus zijn neergeschreven vóór de verwoesting van deze plaatsen ten tijde van Abraham. Zij werden toen zo volkomen verwoest, dat elk spoor verdween en men meende dat de Dode Zee hen had verzwolgen. Volgens onze indeling van Genesis behoort deze zin tot het tablet van Sem, in wiens tijd Sodom en Gomorra nog bestonden. Deze zinsnede moet dan ook zijn geschreven ten behoeve van mensen, die vóór de tijd van Abraham leefden.

Als derde punt noemden wij, dat vele oorspronkelijke plaatsnamen ten tijde van Mozes reeds zo waren verouderd, dat het noodzakelijk werd de nieuwe gangbare namen er bij te noemen, opdat de uit Egypte getrokken Israëlieten wisten welke plaatsen dit waren.

Verskillende voorbeelden hiervan treffen we aan in Genesis 14. Toen ten tijde van Abraham dit tablet werd geschreven dat melding maakte van krijgstochten van verschillende koningen, werden de namen der plaatsen opgeschreven zoals ze in die tijd bekend waren. Maar in de vierhonderd jaar, die tussen Abraham en Mozes verliepen, werden sommige van deze namen veranderd of raakten zelfs enkele plaatsen bij de Israëlieten

in vergetelheid. Daarom moest Mozes met dit oude tablet voor zich, toen hij het boek samenstelde, verklaringen toevoegen om zijn tijdgenoten de ligging der plaatsen duidelijk te maken.

En dus komen wij in Genesis 14 de volgende verklaringen tegen:

"Bela, dat is Zoar" (vs. 2 en 8).

"Het dal Siddim, dat is de Zoutzee" (vs. 3).

"En-Mispat, dat is Kades" (vs. 7).

"Hoba, hetwelk is ter linkerhand van Damaskus" (vs. 15).

"Het dal Schave, dat is het dal des Konings" (vs. 17).

Genesis 14 is het enige hoofdstuk uit de Bijbel, waarin bovengenoemde oude namen worden gebruikt. Andere voorbeelden van het gebruik van verklarende aantekeningen bij oudere namen vinden wij in Gen. 16:14: "De put Lachai-Roï; zie hij is tussen Kades en Bered". In hoofdstuk 35:19 lezen wij: ".....Efrath, dat is Bethlehem"; en in 23:2 "Kirjath-Arba, dat is Hebron, in het land Kanaän".

Deze laatste aantekening is wel van buitengewoon belang, want hieruit blijkt, dat het niet slechts voldoende was om de nieuwe naam "Hebron" te vermelden, maar dat het bovendien noodzakelijk was om er bij te voegen, dat deze plaats in het land Kanaän ligt. Dit wijst er onomstotelijk op, dat de tekst van zeer vroege datum is. Immers, na de inneming van deze stad door Jozua en nadat deze aan

Kaleb tot erfdeel was gegeven, was het toch zeker niet meer nodig om aan de Israëlieten duidelijk te maken, waar Hebron lag. Het werd toen bovendien één van de vrijsteden, die als zodanig door het gehele land bekend waren; en voorts was David bovendien ook nog zeven jaren koning te Hebron.

Dus kan deze verklaring alleen bestemd zijn geweest voor hen, die als onbekenden het land binnentrokken, en die moesten worden bekend gemaakt, niet alleen met de naam van de plaats waar de stamvaders van het volk hadden geleefd, maar ook met de ligging daarvan.

Een soortgelijke verklaring komen we tegen in Gen. 23:19: "de akker van Machpéla, tegenover Mamré, hetwelk is Hebron, in het land Kanaän." Abraham, Izak en Jakob zijn in de spelonk van Machpéla begraven en de ligging daarvan moet daarom aan hun tijdgenoten bekend zijn geweest, en voor hen was deze verklaring niet. Maar evenmin was deze voor het Israël, dat reeds weer enkele jaren in Kanaän woonde. Toen wist immers ieder kind waar de stamvaders van het volk lagen begraven. Deze verklaring kan alleen maar zin hebben, als we denken aan het Israël dat Kanaän nog moest binnentrekken. En dus moet deze verklaring door Mozes zijn toegevoegd, toen Israël op het punt stond Kanaän binnen te gaan.

Wij treffen ook aardrijkskundige uitdrukkingen aan als "Het Zuiderland"

(20:1 en 24:62), "Het Oosterland" (25:6). Deze termen waren ten tijde van Abraham gebruikelijk, maar deze archaische benamingen voor de landen ten zuiden en ten oosten van Palestina treffen we later niet meer aan. Na de tijd van Genesis hebben deze landen goed omschreven, duidelijke namen.

Ook dit is weer een bewijs, dat deze teksten in oude tijden werden opgeschreven. Geen schrijver ná Mozes zou zich van dergelijke archaische uitdrukkingen hebben bediend.

Ook de in Genesis vermelde kleine "stadstaten" en de vele "clans" wijzen op hoge ouderdom. Ten tijde van Salomo, waren deze immers geheel verdwenen, en reeds ten tijde van Abraham waren er in Babylonië en Egypte machtige koningen, die vanuit hun hoofdsteden over grote gebieden heersten.

Wij zouden ons nog kunnen bezig houden met andere feiten, die er op wijzen, dat deze verhalen kort na de verhaalde gebeurtenissen zijn opgeschreven, en ook dat zij met zo grote kennis van zaken te boek (te klei) zijn gesteld, dat men niet anders kan zeggen, dan dat dit geschied is door personen, die nauw bij het verhaalde waren betrokken.

Als voorbeeld hiervan noemen wij nog dat Sara haar slavin Hagar aan Abraham tot vrouw geeft (Gen. 16). De handelwijze, door Abraham en

Sara gevolgd, was volkomen in overeenstemming met het toen geldige gebruik, zoals neergelegd in de wetten nrs. 114-146 van het wetboek van Hammurabi.

In de Mozaïsche tijd en daarna golden - zoals we uit het boek Deuteronomium leren - geheel andere wetten op dit terrein. De veronderstellingen, geopperd door de pentateuchkritiek, als zouden genoemde handelingen op bepaalde godsdienstige voorstellingen berusten, kloppen niet met de feiten. Want - evenals in andere gedeelten van de Schrift - worden ons de zwakheden zowel als de kracht van de aartsvaders, zowel hun zonden als hun deugden, verhaald. De verhalen zijn niet idealiserend omgewerkt, maar gelaten in hun oude en ware gedaante.

Als laatste argument voor de oudheid van Genesis voeren wij aan, dat verschillende factoren er op wijzen dat deze verhalen oorspronkelijk op klei-tabletten werden geschreven.

De grootte van de in Babylonië gebruikte tabletten was afhankelijk van de grootte van de tekst, die men erop wenste te schrijven. Wie weinig te schrijven had gebruikte een klein tablet, maar wanneer door de lengte van de tekst echter twee of meer tabletten nodig waren, ging men als volgt te werk:

1. Ieder tablet van een serie werd van een gemeenschappelijke "titel" voorzien.

2. Door trefwoorden aan het einde van iedere tablet werd het lezen van de tekst in de juiste volgorde mogelijk gemaakt.

Daarenboven sloten vele tabletten met een naschrift, de zogenaamde colophon, die overeenkomt met de tegenwoordig gebruikelijke titelpagina, maar die bij de antieke teksten aan het einde stond en niet, zoals wij vandaag gewend zijn, aan het begin.

Dit naschrift bevatte onder andere:

3. De naam van de schrijver van het tablet.

4. De datum, waarop het tablet werd geschreven.

Deze schrijfgewoonten hebben ook in Genesis hun sporen achtergelaten, hoewel men niet verwachten kan, dat er nog veel van te vinden is. Immers, voor de samenstelling van de tekst waren zij wel van belang, maar niet voor de tekst zelf, zodat bij de samenstelling van het boek Genesis veel hiervan is verloren gegaan. Toch vinden wij er nog iets van terug en dit is het bewijs, dat het boek reeds zeer vroeg is samengesteld.

En verder wijst het aantreffen van deze voor de loop van het verhaal onbetekenende opmerkingen op een getrouwe overlevering.

Voorbeelden van deze literaire hulpmiddelen als de herhaling van trefwoorden of zinnen aan het begin en

het einde van iedere serie tabletten treffen we aan in:

- 1:1. God schiep de hemel en de aarde.
- 2:4. De Heere God maakte de hemel en de aarde.
- 2:4. Toen zij geschapen werden.
- 5:2. Dat zij geschapen werden.
- 6:10. Sem, Cham en Jafeth.
- 10:1. Sem, Cham en Jafeth.
- 10:1. Na de vloed.
- 11:10. Na de vloed.
- 11:26. Abram, Nahor en Haran.
- 11:27. Abram, Nahor en Haran.
- 25:12. De zoon van Abraham.
- 25:19. De zoon van Abraham.
- 36:1. Dat is Edom.
- 36:8. Dat is Edom.
- 36:9. De Vader van de Edomieten. (letterlijk: Vader Edom)
- 36:43. De Vader van Edomieten. (letterlijk: Vader Edom)

Deze belangrijke herhalingen van zinnen juist daar waar de tabletten beginnen en eindigen zullen het best op hun juiste waarde worden geschat door hen die bekend zijn met de schrijfgewoonten van het oude Babylonië. Want daar gebruikte men dezelfde methode om bij elkaar behorende teksten aan elkaar te verbinden.

Het kan daarom onmogelijk toeval zijn, dat deze herhalingen worden aangetroffen in die verzen, die behoren bij de colophon: "Dit is de geschiedenis van....." Op andere plaatsen treft men ze bijna niet aan. Daar men tot nu toe echter geen buiten-

bijbels vergelijkingsmateriaal had, vielen deze herhalingen in de tekst niet op.

Op de spijkerschrifttabletten werd de titel gevormd door de aanvangswoorden van het verhaal. Op gelijke wijze gaven de Hebreëen de eerste vijf boeken van de Bijbel hun titels. Zo noemden zij Genesis "Bereshith", het Hebreëws voor "in den beginne"; Exodus noemde men "Welleh shemoth" (Dit nu zijn de namen); Leviticus "Wayyiqra" (En Hij riep); Numeri, "Bemidbar" (In de woestijn) en Deuteronomium "Haddebarim" (de woorden). Tot op heden zijn dit in de Hebreëuwse Bijbel de namen van deze bijbelboeken.

Men ging in het oude Oosten als volgt te werk: Wanneer twee of meer tabletten een serie vormden, werden zij allen van dezelfde titel voorzien. Dat wil zeggen: men herhaalde in de colophon van het volgende tablet de eerste woorden van het eerste tablet, ongeveer zoals vandaag de naam van het boek of hoofdstuk boven elke bladzijde wordt herhaald. Wanneer men niet - zoals wij thans - met gebonden boeken van doen heeft, dan ligt het nut hiervan voor de hand. Door het herhalen van de woorden die wij boven noemden werd het gehele boek Genesis tot één geheel verbonden.

Bij sommige tabletten komen wij ook nog sporen van oude datering tegen. Nadat een tablet was geschreven en de naam er in gedrukt, werd het ge-

woonlijk ook gedateerd. In de vroegste tijden geschiedde dit op een zeer primitieve manier, eerst later dateerde men ze met het jaar van de regerende koning. Deze datering geschiedde op de volgende manier: "Het jaar waarin de troon van Nabu werd gemaakt", "Het jaar waarin Sumulel, de koning, de muur van Sippar bouwde", "Het jaar van het Tutu-hengal kanaal" (waarschijnlijk het jaar waarin het kanaal werd gegraven), "Het jaar waarin Samsu-iluna een gouden troon maakte", "Het jaar waarin het Hamurabi-kanaal werd gegraven".

Deze wijze van datering treffen wij in Genesis bijvoorbeeld nog in de volgende verzen aan:

Gen. 2:4: "Ten dage als de Heere God de aarde en de hemel maakte." Waarbij de betekenis van de uitdrukking "ten dage als" ons duidelijk wordt uit het 17de vers van hetzelfde hoofdstuk, waar deze woorden ook voorkomen: "Ten dage, als gij daarvan eet zult gij voorzeker sterven." En ook uit vers 2: "God rustte op de zevende dag van al het werk, dat Hij gemaakt had." En aan het einde van het tweede tablet (Gen. 5:1) lezen wij: "Dit is het boek van Adams geslacht ten dage dat God de mens maakte."

Bij latere tabletten wordt bovendien ook nog de woonplaats van de schrijver ten tijde dat de colophon werd geschreven in de datering opgenomen. Deze dateringen met aanduiding van de woonplaats treffen wij

onmiddellijk voor de slotzin: "Dit is de geschiedenis (het geslacht) van....." aan. Zo bijvoorbeeld in:

Gen. 25:11 "En Izak woonde bij de put Lachai-Roi."

Gen. 36:8 "Derhalve woonde Ezau op het gebergte Seir."

Gen. 37:1 "En Jakob woonde in het land der vreemdelingschappen zijns vaders, in het land Kanaän."

Deze primitieve methode van dateren komt overeen met de literaire gebruiken van die oude tijd, en onderstreept het reeds eerder gezegde, dat Genesis van zeer vroege datum is. Zo schreef Jakob bijvoorbeeld zijn tabletten (of liet ze schrijven) in de dagen waarin hij woonde "in het land der vreemdelingschappen van zijn vader."

Ik ben er van overtuigd, dat wanneer men het bovenaangevoerde omtrent deze oude dateringsmethode en het gebruik van de trefwoorden ernstig neemt, zeer vele vraagstukken tot een goede oplossing worden gebracht. Ik denk bijvoorbeeld aan de moeilijkheden rondom de tekst Gen. 11:26, 27: "En Terah leefde zeventig jaren, en gewon Abram, Nahor en Haran. En deze zijn de geboorten van Terah: Terah gewon Abram, Nahor en Haran, en Haran gewon Lot."

Het eerste gedeelte van deze zin is voor velen een groot struikelblok geweest, want zoals het er nu staat, houdt het in, dat toen Terah zeventig jaar was, hem de drie zonen Abram,

Nahor en Haran werden geboren. Maar in hoofdstuk 12:4 en Handelingen 7:4 lezen wij, dat Abraham pas zeventig jaar later geboren werd, d.w.z. toen Terah honderddertig jaar oud was. Het is niets dan speculatie om te zeggen, dat het hier dus gaat over de geboorte van zijn beide andere zonen.

Maar wat betekent dan dit vers: "Toen Terah zeventig jaren oud was"? Ik waag de veronderstelling, dat in overeenstemming met de heersende gewoonten van die tijd Terah hier zijn tablet heeft gedateerd. D.w.z. hij schreef het toen hij zeventig jaar oud was. Dit houdt in, dat we dan de Samaritaanse tekst moeten volgen met betrekking tot de dood van Nahor, de vader van Terah, die één jaar voor Terahs zeventigste jaar viel.

De herhaling van de namen "Abram, Nahor en Haran" vóór en ná de "toledoth-formule" geeft dan aan, dat ze hier als trefwoorden zijn gebruikt, waarbij volgens de heersende gewoonte de laatste regel van het ene tablet werd herhaald als de eerste regel van het volgende.

De vele tabletten die gevonden zijn, bewijzen ons dat het in die tijd gebruikelijk was om de tabletten over de voorouders te verzamelen en daaraan weer een tablet met eigen levensgeschiedenis toe te voegen en zo zichzelf te verbinden met de personen en gebeurtenissen genoemd in de oudere tabletten.

Dit is nu precies wat Terah ook heeft gedaan. Hij heeft eenvoudig een lijst van zijn voorvaderen (Gen. 11:10 tot 27a), die hem met Sem verbonden, toegevoegd aan de reeds bestaande tabletten. De laatste regel van zijn tablet luidt dan: "Dit zijn de nakomelingen (dit is de geschiedenis) van Terah", terwijl het volgende tablet begint met de zin: "Terah verwekte Abram..... Dergelijke voorouderslijsten werden in die dagen op hoge waarde geschat en iedereen schijnt ze haast te hebben aangelegd.

Zo is de methode, waarop Genesis is samengesteld, geheel identiek met die van de oudheid en het is zeker niet de methode, die men in Palestina gebruikte in de tijd dat volgens de critici Genesis moet zijn ontstaan. Het geschrevene, dat in het bezit van Abraham kwam (Gen. 1:1 tot 11:27a) is wat lengte betreft ongeveer een vijfde van de stèle van Hammurabi uit de tijd van Abraham. Het is opmerkelijk, dat de eerste verhalen het kortst zijn.

Zo is het scheppingsverhaal ondanks zijn belangrijkheid toch het kortste. Dan zien we hoe de verhalen langzamerhand langer worden, maar toch zijn nog alle verhalen van vóór de zondvloed zakelijk en kort. We weten, dat de schrijfkunst vóór de zondvloed waarschijnlijk niet zo verbreid was als in de tijd van Abraham. In Abrahams tijd was de schrijfkunst algemeen verbreid en zo wordt ons ook zijn leven en dat

van zijn zonen veel breder verhaald dan de gebeurtenissen uit de veel langere oergeschiedenis.

Mag veel van de trefwoorden en de datering, die immers niet belangrijk waren, bij de samenstelling van het boek, verloren zijn gegaan, wat gebleven is en wat we steeds weer aantreffen is het gebruik van de colofhoon, waarin onder meer de naam van de schrijver of de bezitter van het tablet wordt genoemd.

Deze literaire gewoonte uit de oudheid treffen wij ook heden ten dage nog veelvuldig aan in tijdschriften en kranten, waar de naam van de drukker en uitgever vaak op de laatste bladzijde onderaan wordt vermeld. De colofhoon van Genesis is de "toledoth-

formule": "Dit is de geschiedenis van....."

Dat deze oude literaire hulpmiddelen uit de tijd van het spijkerschrift nog heden in Genesis duidelijk herkenbaar zijn, is een overtuigend bewijs voor de zuiverheid van de tekst en van de grote zorg, waarmee deze is overgeleverd.

En er volgt uit, dat deze teksten reeds in zeer vroege tijd op kleitabletten werden geschreven en dat op deze wijze de tabletten Gen. 1:1 - 37:1 werden samengevoegd tot het geheel dat wij thans bezitten.

En dit werpt tenslotte de theorie omver, dat Genesis samengesteld zou zijn uit documenten, die oorspronkelijk niets met elkaar te maken hadden.

P. J. Wiseman

Gedurende zijn militaire verblijf in Mesopotamië, waar een groot deel van de vroegste bijbelse geschiedenis zich afspeelde, raakte Air Commodore P. J. Wiseman geïnteresseerd in de archeologie van dat gebied en speciaal in de antieke kleitabletten, die gedateerd waren van lang vóór de tijd van Abraham. Hij kwam tot de overtuiging dat ze de sleutel bevatten tot de oorspronkelijke geschriften van de vroege Bijbel, en speciaal het boek Genesis. Zijn werk werd oorspronkelijk gepubliceerd in 1936. Later werd het bewerkt en aangevuld door zijn zoon D. J. Wiseman, professor in de archeologie.

A. K. H.

Nederlands Bijbelstudie College

Wij zijn gelovigen. Maar wat geloven wij eigenlijk? En waarom? Hoeveel – uiteraard bijbelse – argumenten, hoeveel schriftplaatsen hebben wij eigenlijk? En hoe sterk zijn die argumenten? Hoe smal of hoe breed is het fundament van onze leerstellige bouwsels?

De spreekwoordelijke uitdrukking "Elke ketter heeft zijn letter" stelt vast dat soms de meest gecompliceerde leringen gebouwd worden op slechts een enkel woord of een bijbeltekst, die voor dat doel dan ook nog dikwijls uit zijn verband wordt gerukt. En dus weten sceptische gelovigen en ongelovigen ons te vertellen dat je "met de Bijbel alle kanten op" kunt. Op deze wijze worden omgekeerde pyramides gebouwd. Reusachtige maar niettemin uiterst wankel constructies op veel te smalle basis: indrukwekkende theorie en theologie met nauwelijks enige bijbelse grondslag! En andersom! Veel bijbelse waarheden vinden dikwijls weinig geloof. Niet omdat de schriftuurlijke grondslag zo smal is, integendeel, maar omdat ze "naar de mens" zo onwaarschijnlijk lijken! En te eenvoudig, te simpel van constructie.

Op onze "College-dagen" zullen wij ons daarom speciaal bezighouden met de fundamenten van ons geloof. Elke dag is gewijd aan één specifiek bijbels onderwerp, dat dan compact, structureel, schematisch, zo volledig mogelijk en in hoog tempo zal worden besproken. De colleges zijn in de eerste plaats bedoeld voor hen die – op wat voor wijze dan ook – zelf met het woord dienen. "Evangelisten en herders en leraars" dus, die uiteraard een goed leerstellig inzicht en overzicht niet kunnen ontberen. Maar ook voor iemand die bij wijze van spreken "van niets weet", maar van goede wil is, zijn deze dagen een uitstekende gelegenheid om snel en degelijk ingeleid te worden in "de veelkleurige wijsheid Gods".

**De colleges worden gegeven, in Christen Ontmoetingscentrum "Petra",
Burg. Praamsmalaan 18 A te Bolsward.**

Onderwerp 5 oktober: Christus in heel de Bijbel

Dagindeling:

10:00 uur 1^e College
11:00 uur pauze
11:30 uur 2^e College
12:30 uur Middagpauze
13:30 uur 3^e College
14:30 uur pauze
15:00 uur 4^e College
16:00 uur einde

Voor koffie, thee en soep zal worden gezorgd. Eventueel dus zelf brood meebrengen. Voor nadere inlichtingen kunt u terecht bij:

Br. Klaas Boersma,
Pater Schuurmanstraat 6,
8701 CX te Bolsward.
Telefoon 0515-573468.

Jongerenweekend

Opbouwend – Ontspannend – Oergezellig

Ons jaarlijkse jongerenweekend in "De Bron" te Oudleusen (bij Dalfsen) wordt dit jaar D.V. gehouden op vrijdag 18 t/m zondag 20 oktober voor de leeftijdsroep van 18 tot (ca.) 32 jaar.

Informatie en opgaven graag zo spoedig mogelijk bij
Margriet de Bruin, Jongemastraat 49, 8701 JC te Bolsward.
Telefoon: 0515-572919 of 0515-573468.

Onderwerp:

Een Nieuwe Schepping

Nederlands Bijbelstudie Contactdag

**zaterdag 12 januari 2002, 10:00 uur in
't Poshuis, Munnikenweg 58,
't Harde**

Onderwerp:

Zegen of Vloek?

Gelegen aan de bosrand en op loopafstand van het winkelcentrum
Snelweg A28 Amersfoort-Zwolle; Afrit 't Harde, 1e weg links; 4e weg rechts

Agenda

Bijbelstudies o.l.v. Ab Klein Haneveld worden D.V. en onder voorbehoud gehouden in de volgende plaatsen:

ALKMAAR donderdag 10/24 okt,
7/21 nov, 5/19 dec, 19:45 uur;
"Delta", Oude Kanaaldijk 2,
De brief aan Efeze

AMSTERDAM zaterdag 26 okt,
30 nov, 15:00 uur;
Postjesweg 150

BEVERWIJK zondag 17 nov, 10:00
uur; B.H.K.-gebouw,
Groenelaan 74

BOLSWARD zondag 13 okt, 10 nov,
8 dec, 10:00 uur;
Christen Ontmoetingscentrum Petra,
Burg. Praamsmalaan 18A
Het boek Openbaring

**Zondag 3 nov, doopdienst,
14:00 uur**

**BOLSWARD 5 okt, 14 dec, 10:00
uur; Gebouw Petra,
Burg. Praamsmalaan 18A
Nederlands Bijbelstudie College**

DRACHTEN donderdag 3/17/31 okt,
14/28 nov, 12 dec, 20:00 uur;
Rode Kruis gebouw, De Geeuw 31
De dagen van Noach

DRACHTEN zondag 6 okt,
14:00 uur; Rode Kruis gebouw,
De Geeuw 31

EINDHOVEN woensdag 9/23 okt, 6/
20 nov, 4/18 dec, 20:00 uur;
Emmaüskerk, Barriereweg.

EMMEN maandag 30 sept, 14/28
okt, 11/25 nov, 9 dec, 19:30 uur;
Ichthuskerk, Walstraat 21
Brieven aan de Thessalonicensen

**'t HARDE zaterdag 7 sept,
16 nov; 10.00 uur; 't Poshuis,
Munnikenweg 58
Nederlands Bijbelstudie Contactdag**

HARMELEN maandag 7/21 okt, 4/
18 nov, 2/16 dec, 20:00 uur; H.I. -
gebouw, Willem Alexanderlaan 1
Het boek Handelingen

LEERDAM zondag 1/29 sep, 27 okt,
24 nov, 22 dec, 10:00 uur;
Patrimonium, Jeekelstr. 40a.

OLDEBROEK dinsdag 8/22 okt, 5/19
nov, 3/17 dec, 20:00 uur;
Stationsweg 43;
De wederkomst van Christus

OLDEBROEK zondag 1/29 sep, 13/
27 okt, 10/24 nov, 8 dec, 17:30 uur;
L.H.N.O. gebouw,
Van Sytzamalaan 3

URK dinsdag 1/15/29 okt, 12/26 nov,
10 dec, 20:00 uur;
"De Belofte", Staartweg 22a
De brief aan de Hebreeën

Geliefde lezer,

Na terugkeer uit onze conferentie in Wuppertal, waar wij ons o.a. verdiepten in het bijbelse wereldbeeld, zag ik een documentaire over de worsteling van astrofysici en kosmologen (ooit waren dat sterrenkundigen) om het heelal te doorgronden. Dat valt niet mee, want men moet wel erg ver hebben doorgeleerd om zich ruimte, niets dus (dat overigens ook nog ooit met een grote knal schijnt te zijn ontploft), te kunnen voorstellen als gebogen en uitzettend. Hoogste wijsheid is in dit verband de (onvoorstelbare) relativiteitsleer van Einstein. Maar de "wiskunstenars" (Walter v. d. Kamp in "Houvast aan het Hemelruim") zijn in staat om onvoorstelbare zaken creatief in formules te vangen.

De andere ochtend las ik dat Australische geleerden hun berekeningen alleen kloppend konden krijgen, als het licht toch niet de constante snelheid heeft van Einsteins theorie. En thans wankelt hun wereldbeeld.

Maar de wereld niet! Bij beide gelegenheden moest ik hardop lachen. Hadde deze geleerden in 1981 onze studiedag (Cassetteserie C03 "Het Model der Schepping") bezocht, dan hadden zij zich heel wat moeite bespaard.

De moraal: Bezoek onze bijbelstudiebijeenkomsten. Het kost wat moeite, maar die bespaart u op termijn.

Ab Klein Haneveld

Nederlands Bijbelstudie Centrum

Uit de statuten: "De Stichting Nederlands Bijbelstudie Centrum stelt zich ten doel de kennis van de inhoud van de Bijbel, die zij beschouwt als God Woord, te verspreiden. De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door getuigenis in woord en geschrift."

In de praktijk wordt dit gedaan door het houden van bijbelstudieavonden, contactdagen, collegedagen en conferenties, met als vervolg de uitgave van de lezingen op audio-cd's en cassettes en de uitgave van brochures en deze circulaire. Financieel is het Nederlands Bijbelstudie Centrum in hoge mate afhankelijk van vrijwillige bijdragen.

Correspondentieadres
Benny Goodmanstraat 40
1311 RA Almere

telefoon (036) 53 62 976
telefax (036) 54 68 644

Internet
www.bijbelstudie.nl
info@bijbelstudie.nl

Giften
Postbank 5567669
Rabobank 308747046

ten name van
Nederlands Bijbelstudie Centrum
Bolsward